

Háy János

Tavaszi líra

A tavaszi líra már eleve vesztesre áll az őszi lírával szemben, ki az a szerencsétlen költő, aki tavaszi lírával kísérletezik (rövid i-vel a ritmus miatt), amikor borítékolva van a bukás. Mert a költészet majd kicsattan a teremtőerőtől, amikor megtapasztalhatja a pusztulást, de rögvést alulteljesít, ha úgymond, a körülötte lévő világ teremtésbe fog. Itt a tavasz, itt van újra, hisz látom, tényleg, még azért vannak hüvösebb (rövid ü a dallam miatt, többször nem írom) napok, de már bezártak a síparadicsomok, és a korcsolyapályák, de még nem nyitottak ki a strandok, ellenben a növények majd kicsattannak az élni akarástól. Költészeti szempontból egyszerűen elkészerítő ez a burjánzás. Rügy, levél, virág. Rügy, levél, virág, ez egy rövid kínai stílusú tavaszi vers, a gyümölcs az már nincs benne, mert az már a nyár, kivéve a májusi cseresznyét. Mi az istennek van májusi cseresznye, teljesen megzavarja a rendet! Rügy, levél, virág, májusi cseresznye, hát nem hangzik túl jól, de ez valójában a nulladik versszak, mert kell egy erős ráhangoló-dás, hogy megírjam, mert, mint korábban már utaltam rá, ki a francnak van kedve tavaszi verset írni? Pont senkinek, nekem biztosan nincs, de mi a francot írjon az ember, ha épp tavasz van. (Tudom, hogy a franc kétszer van, kétszer, mert az ismétlés lényeges eleme a struktúrának. És minden vers egy struktúra is, többek között ez is.) Jó, lehetne őszt is írni, mert úgymond csak ősze jelenik meg, annyira tele vannak a folyóiratok anyaggal, hogy egy fél évet kell várni a megjelenéssel. Addig miből éljen a versalany, feltette magának ezt a kérdést egy szerkesztő? És még őt nevezik felelős szerkesztőnek. Nem, a szerkesztők alaptól felelőtlenek, a költészet esküdt ellenségei, olyanok, mint a környezetszennyezés, a költészet kihalását szolgálják, mert mindig is költők szerettek volna lenni vagy írók, de valami hiányzott belőlük, ők ezt nem így magyarázzák, de én kimondom, a tehetség. Tehetségtelen emberek bírálják a zsenialitást! Hát persze, hogy az a céljuk, hogy minél szarabb versek és prózák szülessenek. Hogy végre kéjelegve megírhassák, hogy lám-lám, szart sem ér az irodalom, bezzeg a kritika, egyszerűen virágzik, mint tavasszal a gyümölcsösök, meglepő és remek hasonlat a virágzó gyümölcsös, szellemes és

sokatmondó, kár, hogy bele kell írni néha annak a rettenetes verseskötetnek vagy novellagyűjteménynek a címét és a szerző nevét, ami egyszerűen szinte fülsértő, valójában egy rokonértelmű szó, a rossz szinonimája.

Mindegy rámozgatom magam, egyszerűen rágyakorlok a versre, a kritikásokra és a szerkesztőkre gondolva már van is egy kis feszültség bennem, indulat, düh. Menni fog ez! Most egy konkrét kritikusra gondolok, na, a kurva anyját, a kurva anyját, menni fog ez, a kurva anyját. Olyan vagyok, mint a bokszoló, csak szövegben. Rázogatom a kezeimet, és szökdécelek egy helyben, mindjárt jön a menet, kipördülök a sarokból, és ütök. Ezt a rágyakorlást nevezem nulladik versszaknak. Most látom, hogy ez már a második nulladik versszak. Nulladik versszakból bármennyi lehet. A nulla végtelen, hiába páros szám. A nulladik versszak különben sem fog szerepelni a versben, senki nem tudja, hogy mi volt benne, meg hogy hány volt belőle. Ha meg mégis olyan jól sikerül, mert éppen sikerülhet olyan jól, néha egészen zseniálisak a megoldásaim, szóval akkor lehet ez az első versszak. Az első nulladik az első, a második nulladik a második, ha a másodikat is megtartom. De ha csak a másodikat tartom meg, akkor a második nulladik lesz az első. Senki nem tudja, hogy a nulladik volt, pláne, hogy hányadik nulladik. Erről jut eszembe, mindenről eszembe jut valami, ez egy asszociatív költészet, helyesebben a költészet mindig asszociatív, ha nem lenne az, akkor minden vers egysoros lenne, mert nem jutna eszébe a költőnek a következő sor. Szóval eszembe jut, és az előbbi magyarázatommal még inkább indokolttá tettem, hogy eszembe jusson, hogy vajon a haiku első sorát lehet-e versszakként értelmezni, mondjuk amiatt, hogy ugyan látszólag egy sor, de a mögöttes jelentés olyan gazdag, hogy kiteljesedik egy egész hosszú versszakká. Azt hiszem, ez egy újdonság, amit most csak így mellesleg papírra vetek. Mellesleg, megismétlem ezt a szót, vajon erősítem ezzel az ismétléssel a struktúrát? Mindegy, megismétlem. Mellesleg, meddig lehet ezt még írni, hogy papírra vetek, meddig tartja magát ez a metafora, amikor már senki nem vet papírra semmit, legfeljebb a taknyot. Hú, ezt jól odatettem! Csak úgy véletlenül megújítom a költői nyelvet, mert a takony eddig még egy magyar versben sem szerepelt, legalábbis ilyen központi helyen, mint itt, biztosan nem.

Már megint elakadtam, bezzeg az őszi líra, az aztán csak úgy folyt a kezeim alól. Hopp itt most megtaláltam valamit! Folyás, tavaszi

szél, áradás. Nagyon érdekes metaforára bukkantam, eredetinek hangzik. Áradnak a folyók, végre egy kis pusztulásmotívum, ez már az első versszak, különben, vagyis a második, esetleg a harmadik, mert szerintem megtartom a nulladikat, valószínűleg mind a kettőt. Majd kicsit átpofozom, hogy olyan meditatív legyen, hogy milyen nehéz a világról beszélni, valamint nem tudom eldönteni, hogy jogosult vagyok-e megszólalni, mert mégiscsak pont olyan vagyok, mint bárki más, akinek persze eszébe se jut, hogy verset írjon a tavaszról. Gyötör a kétség, hogy milyen joron beszélek én, mi teszi ezt lehetővé, ki jogosít fel a megszólalásra? Honnét ered az az öntudat, ami bennem van, ami olyan pofátlanná tesz minden alkotót, hogy elhiszi magáról, hogy neki igenis van joga, oka és adottsága arra, hogy világot teremtsen, a teremtett világ mellé egy másik teremtett világot. Az öntudatot persze mélyen elrejttem, nehogy az egyszerű olvasót elriasszam, és ne tudjon azonosulni a gigantikusra hizlalt versalannyal, mert ha nem tud azonosulni, ki lesz az olvasó? Aztán ebből a meditatív állapotból még átcsapongok oda, hogy mennyire félelmetes, hogy mégis meg tudom fogalmazni a világot. Itt nem árt azért behozni némi titokzatosságot, hogy magam sem tudom, hogy történhet ez meg. Párhuzamba állítom a vers születését a világ nagy rejtélyeivel. Hogyan épültek fel a piramisok, ki állította fel és faragta ki a húsvét-szigeti szobrokat, ki találta fel a kenyeret? Úgy beszélek, mintha nem is én volnék, aki ezt írja, mert én amúgy olyan vagyok, mint mindenki, hogyan is tudhatnék Nazca-vonalat rajzolni. Ezt persze nem gondolom komolyan, mert a mindenki az pont másmilyen, de mivel mindenkinek írom a verset, nem csak magamnak, ezért a mindenkire szólás aktusát kell hangsúlyoznom, hogy olyan vagyok, mint a tavasz, hogy minden rügyet kifakasztok (a végleges változatban majd úgy lesz, hogy minden rügyet kifakaszt, a rím miatt), minden madár társat választ, ez is szerepelhet, már itt a második, előzetes tervek szerint első, végül harmadik versszakban. Jön az ár, mindent pusztít, most épp egy virágba boruló fát ránt magával a mélybe. Milyen mélybe? Mindegy, úgyse veszi senki észre, hogy hülyeség, hisz már annyira igényelték, hogy itt legyen egy kép, hogy bármit elfogadnak. A magyar költészet nem tárgyról tárgyra jár, hanem hasonlatról hasonlatra, metaforáról metaforára, a magyar költészetnek nincs tárgyi világa, csak képisége. Ez megint egy nagyon figyelmes és előremutató észrevétel. Hihetetlen, azért hiába van tavasz, mégiscsak tudok, képes vagyok megbirkózni a természet teremtő erejével. Lehet, hogy én vagyok a természet? Miattam van tavasz?

Hol is hagytuk abba? Ez most egy újabb versszak. A francba, a virágzó fa elúszott, így aztán nem tudtam kibontani, hogy az épp szárba szökkenő élet (tudom, hogy fáról van szó, azért érdekes ezzel a metaforával élni), hogy a szárba szökkenő élet, a betoldás miatt meg kellett ismételnem, újabb betoldás, újabb ismétlés, nehogy elveszítse az olvasó a fonalat, hogy a szárba szökkenő élet miképpen vált a vízár martalékává. Ha ilyen lassan írom ezt a verset, a végén nemcsak a fa úszik el, hanem elvonul az ár is, elúszik az egész téma. El is úszott. Talán ha megtartanánk úgy, mint az emberek áradata. Itt két irányba is indulhatnék, a modern élet tömegesedés, konzumterror, fogyasztás, az anyag győzelme a szellem felett. Én persze a szellemet képviselem, igaz, jár némi honorárium azért, amit írok, de ahhoz képest, hogy milyen értékes, mindenképpen nagyon csekély. De a tőzsde bezzeg hangos, munkálkodik benne a cimbalmos. A cimbalmos régies elnevezése a tőzsdecápának, ezt ma már kevesen tudják, azért kellett a szómagyarázat.

Szemétség és igazságtalanság, ez lehet új versszak, a téma megérdemli, mármint hogy ilyen keveset kapok? De a rosszulfizettség eredménye, hogy én észreveszem azokat a társadalmi rétegeket, akik szintén az újraelosztás legalján vannak, meg is jelennek a rügyekkel együtt az utcalakók, koszos lődörgők, ők jelzik a fővárosi lakosok számára, hogy milyen élet van az Ormánságban és a Nyírségben és Nógrádban, valamint Budapest nem túl divatos kerületeiben, ahová csak akkor megy az ember, ha eltéved, vagy mert szociális munkás. Én leszek az ő szócsövük, mert eddig még nem volt nekik szócsövük. Semmijük nincs, mért éppen szócsövük lett volna, de most már lesz. Ezzel is lehet egy kis pénzt keresni, meg ez mutatja, az én költészetem szociálisan mennyire érzékeny, nem csak az esztétikum érdekel, elefántcsonttorony, meg ilyesmi, hanem az élet valósága is, és én ezt a valóságot az ország vezetőinek az orra alá dörgölöm, hevesen, ha kell, be is töröm az orrukát. Olyan versek ezek, amelyek a jómódú emberek társadalmi érzékenységét is feltüzelik, azért mindenkinek van szive, adományokra is lehet számítani, amiből kulturális eseményeket lehet szervezni hajléktalanoknak, valamint engem, mint olyan költőt, aki rajta tartja a kezét a társadalom ütőerén, meghívnak felolvasni számtalan helyre. Ingyen persze nem mehetek, ez munka, meg azért csak elmegy egy egész napom, és másnap fáradt vagyok és képtelen arra, hogy újra képviseljem a rászorultak ügyét egy versben, de még prózában sem.

Ez a jó irány, mert tavasszal, különben hányadik versszaknál tartok, ezt azért jó lenne számontartani, mert úgy lehet optimalizálni a bevételt, hogy egy bizonyos versszak után beírok egy új címet és az már másik vers. Mert bár rendkívül elmaradott a magyar költészet, egy ugar, de tényleg, már egy régebbi kolléga is megírta, de nem írom ide a nevét, ő sem reklámoz engem, én se fogom őt. Szóval rendkívül elmaradott a költészetünk, de ezen a téren mégiscsak van változás, senki nem tudja, hogy hol van egy vers vége. Bárhol lehet. Főleg, ha az ember tartja a formát, hogy felező nyolcas, mint ebben az esetben is. Itt a tavasz / itt van újra, ugye ez a dallama a versnek, csak jelzem, mert annyi szar zenét hallgatunk manapság, hogy nem hagyatkozhatok a velünk született hallásra, le kell írnom, hogy milyen formában van írva a költemény. Ha tartjuk a ritmust és a rímeket, akkor bárhol véget vethetünk versnek. Legfeljebb a végén megismételjük az első versszakot, keretes szerkezet, ami egyben megspórol egy versszakot is nekünk, ez persze esetünkben a nulladik volt. Az első nulladik. Azért az elsőkből lesznek az utolsók, az mennyire passzol ehhez a költeményhez, mármint a versszakok hierarchiája tekintetében, hogy egy nulladikból tudott első lenni, majd utolsó, de ezzel nem szüntette meg az első helyét sem. Saját farkába harapó kígyó, ez a szerkezet a mindenség jelképe. De ennyi bölcsélet elég, a magyar költészet inkább élménycentrikus, mintsem gondolati alapú. Ez is már milyen fontos megállapítás, megint csak úgy véletlenül, pedig nem is jártam magyar szakra.

Közben új versszak. Megvan a négy sor az előzőben? Megszámolom. Stimmel. Az emberek árja, itt hagytuk abba. Régi versekben ezt még nem kell elmagyarázni, de most azért, főleg, ha felolvassa valaki, félreérthető, és a vers ilyen hangzó műfaj, igazából az akusztikai térben borul virágba (nagyon szép hasonlat, különösen egy tavaszi versben, már-már népdalszerű egyszerűség és mégis teljes pompájában mutatja fel a vers lényegét és visszautal a korábban említett gyümölcsökre). Az emberek áradata, helyesbíték, hogy elkerüljem a felesleges magyarázkodást, mert akkor azért könnyen elveszik a vers lendülete, és azt nem kockáztathatom. Itt már érezni, hogy nő a feszültség, emberek áradata, szegény és elnyomott emberek áradata.

A tavasz egy forradalmi időszak, gyorsan versszakot váltottam, olyan, mintha az előző versszak rövidebb lenne, pedig az is négy-soros. Vissza a témához, ilyenkor volt minden jelentős forradalom,

kivéve az őszirózsást meg a nagy októberit. Na, jó, de azok nem is olyan forradalmak voltak, azokra aztán senki nem lehet büszke. Az igazán jelentős forradalmak márciusban törnek, ki, főleg március tizenötödikén, mint jelen esetben is. Most nem írom meg, mit akar a nép, az már tényleg egy másik vers lesz, hanem csak jelzem, hogy a világ a tavaszi nagy teremtőerővel, az ujjászületés lendületével eljutott a forradalomig, az újat akarásig, magyarán a régi lerombolásáig, a múltat végképp eltörölni-ig. Ez az i-ig kicsit furán hangzik, de attól érdekes! Máris érezzük a pusztulás szagát, ez már megint egy jó téma, felkoncolt gazdagok, felkoncolt labancok, égő kastélyok, lángokban állnak a gyárok, az üzemek, a tőzsdék, a kapitalizmus ég előttünk, ropog a tűz hűvös halomba. Fú ez milyen hasonlat, vagy metafora, főleg, hogy elment a nap, beesteledett, már csak a felgyújtott tőke világítja meg a világot! Micsoda felemelő pillanat! De kurva nagy szerencsém van, hogy pont most tört ki a forradalom. Lehet, hogy pont ennek a versnek a hatására. Érdeemes volt elkezdeni! Egyszerűen, mire kész lett, lángokba borult a világ. Egy fecske nem csinál nyarat, de egy vers meghozza a forradalmi tavaszt. Jó a rím, pedig véletlen írtam! Polgártárs, ezt együtt csináltuk, mi és a nemzet! Itt a tavasz! (Ezt a színész felfokozott hangon mondja, ha lehet, szinte üvöltse, esetleg ismétlje is meg, helyszín a Nemzeti Múzeum lépcsője.) Itt a tavasz! Itt van újra! Szép, mint mindig énnem! Tudja isten, hogy mi okból szeretem, de szeretem. Szeretem, szeretem, szeretem! Az utolsó három szeretem nincs benne a versben, csak a színész hangja visszhangzik ott a múzeumkertben, visszaverődik Arany János ülőszobráról. Még mindig, de már halkabban. Még halkabban. Szeretem.